

Suriye'deki Gelişmelere İlişkin İzleme Raporu

Alevi Düşünce Ocağı (ADO)

Bu rapor Aralık 2024-Mayıs 2025 döneminde ADO ve Çevre kuruluşlarda alınan bilgilere dayanılarak Eylül Ophelia Akkaya tarafından hazırlanmıştır.

12 Haziran 2025

İÇİNDEKİLER

I.	Giriş	3
II.	Tarihsel Arka Plan: Alevilik, Ötekilik ve İnsan Hakları İhlalleri.....	4
	a. Alevilerin Suriye'deki tarihsel rolü	
	b. Mezhep Temelli Ötekileştirme ve Dışlama	
	c. Alevi Kimliği Nasıl Hedef Haline Geldi? İntikam mı İdeoloji mi?	
III.	HTŞ Rejimi Sırasında Alevilere Yönelik Katliamlar	5
	a. Veriler, Vaka Örnekleri, Tanık İfadeleri	
IV.	Uluslararası Hukuk Kapsamında Hukuki Değerlendirme	8
V.	Sonuç	9
VI.	Kaynaklar.....	10

Giriş

Bu raporun amacı, uluslararası toplumu Suriye'deki Alevi nüfusa yönelik soykırım girişimleri ve diğer insan hakları ihlalleri hakkında bilgilendirmektir. Özellikle Aralık 2024'teki rejim değişikliğinden bu yana, kontrolü ele geçiren Hey 'et Tahrir el-Şam (HTŞ) güçleri, Alevilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde sistematik olarak çeşitli insan hakları ihlalleri, özellikle de insan hakları ihlalleri ve soykırım girişimleri gerçekleştirmiştir. Mart 2025'ten bu yana belgelenen ve önemli ölçüde tırmanan bu ihlaller (adam kaçırma, insan kaçakçılığı, fidye ve soygunlar, kadın köleliği ve en önemlisi çocuk ve erkek katliamları), bölgede yaşayan siviller için uluslararası ilgi, denetim ve insani yardımı hayati hale getirmiştir.

Özellikle kadınları, çocukları ve sivilleri hedef alan bu insan hakları ihlalleri, radikal unsurların kontrolü altındaki geçici Suriye yönetiminin gelecekte işleyebileceği suçların korkutucu bir habercisi ve üstü kapalı göstergeleri olarak dikkat çekmektedir. Bu zulümlere karşı güçlü ve birleşik bir uluslararası tepkinin yokluğu sadece daha fazla şiddet eylemine olanak sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda failleri cesaretlendirerek onlara tehlikeli bir cezasızlık hissi de vermektedir. Selefi-cihatçı radikal grupların genel hedefi, ülkeyi sistematik olarak azınlıklar için yaşanmaz ve özellikle de kadınlar için düşmanca bir alana dönüştürmek gibi görünmektedir. Bu gruplar terör, korku ve dışlama ortamını teşvik ederek Suriye toplumunun çoğulcu dokusunu silmeyi ve yerine çeşitliliğe ya da temel insan haklarına yer bırakmayan baskıcı, ideolojik katı bir rejim getirmeyi amaçlamaktadır.

Bu saldırgan politikalar öncelikle Suriye'de yaşayan Alevi ve Dürzi topluluklarını etkilerken, istikrarsız, otoriter ve katliamlara meyilli bir Suriye rejiminin daha geniş kapsamlı sonuçları uluslararası toplum için de önemli riskler oluşturmaktadır. Bu riskler şunlardır

- a. **Suriyeli diaspora üyelerinin geri dönme konusundaki isteksizliği:** Devam eden kaos ve sistematik şiddetin varlığında, yurtdışında yaşayan Suriyelilerin anavatanlarına dönmeyi düşünmeleri pek olası değildir; bu da yerinden edilme krizlerini uzatmakta ve ev sahibi ülkeler ile uluslararası insani yardım sistemleri üzerinde sürekli bir baskı oluşturmaktadır¹.

¹ BM, 2 Ocak 2025

b. Cihatçı ideolojinin ulus ötesi yayılımı: Aşırı ideolojiler ulusal sınırlar içinde tutulamamaktadır. Şu anda iktidarda olan radikal gruplar, "devrimlerini"(!) Suriye'nin ötesine ihraç etmeye çalışmaktadır, böylece komşu ülkelerdeki (özellikle Lübnan ve Ürdün'deki) duyarlı nüfusları etkileyerek bölgesel istikrarsızlığa önemli katkıda bulunma riskini büyötmektedir..

c. Diasporadaki Suriyelilerin potansiyel radikalleşmesi: Çatışma sürdükçe ve geri dönüş ihtimali azaldıkça, Suriye diasporasındaki kesimlerin -özellikle de marjinalleşmiş veya haklarından mahrum bırakılmış bireylerin- radikalleşmeye yatkın hale gelme riski artmaktadır. Bu durum, ev sahibi ülkelerdeki aşırılık yanlısı gruplara katılımın artmasına ve etkilenen topluluklar arasında modern, çoğulcu dünya görüşlerinin kademeli olarak erozyona uğramasına yol açabilir.

Bu gelişmeler toplu olarak sadece Suriye toplumunun geleceğini değil, aynı zamanda daha geniş uluslararası sistemin istikrarını, güvenliğini ve sosyal uyumunu da tehdit etmektedir.

Tarihsel Arka Plan: Alevilik, Ötekilik ve İnsan Hakları İhlalleri

Alevi toplumu yüzyıllar boyunca ötekileştirilmiş ve bölgenin daha geniş sosyo-politik manzarası içinde "öteki" olarak tanımlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Aleviler, köklü mezhepsel önyargıları yansıtacak şekilde, çoğu zaman gayrimüslim topluluklardan bile daha düşük bir sosyal statüye sahip olmuşlardır. Hem Sünni dini otoriteler hem de zaman zaman Şii din adamları tarafından sıklıkla "sapkın" olarak etiketlenmişlerdir². Bu ikili damgalama, Alevilerin kurumsallaşmış bir şekilde dışlanmasına ve sistematik olarak kabul edilen dini ve sosyal düzenin dışında konumlandırılmasına yol açmıştır. Sonuç olarak, Alevi kimliği tarihsel olarak sadece kültürel ve teolojik farklılıklarla değil, aynı zamanda sürekli baskı ve ötekileştirme deneyimleriyle de şekillenmiştir.

İslam tarihinin birinci yüzyılında oluşan politik ve idari çelişkilerden doğan bu dışlama nerede ise İslam tarihi kadar eski, köklü bir olgudur.

² Winter, The Shiites of Lebanon, 85.

Baas Partisi'nin yükselişı Alevilerin sistematik olarak dışlanmasını sona erdirmiş gibi görünse de, uygulamada bu değişimden sadece küçük bir siyasi elit yararlanmışır. Alevilerin çoğunluğu siyasi temsilden ve ekonomik refahtan dışlanmış, kırsal ve marjinal koşullarda yaşamaya devam etmiştir. Bu yüzeysel kapsayıcılık, toplum içinde süregelen yapısal eşitsizlikleri maskeleymiştir.³

Alevilerin tarihsel olarak dışlanmasına yapılan bu kısa atıf önemli bir noktanın altını çizmek içindir: Alevilere karşı işlenen suçlar genellikle Esad rejimine karşı intikam eylemleri olarak yanlış yorumlanmaktadır. Ancak, Alevilerin hedef alınmasını sadece rejimle olan ilişkilerine bağlamak temel bir yanılgıdır. Bu katliamlar, aslında, mevcut siyasi bağlamdan önce uzun süredir devam eden bir ötekileştirme ve mezhepsel düşmanlık modelinin devamıdır.

Öte yandan, Orta Doğu'da katliamların normalleşmesi ne yazık ki hâkim bir durumdur. Uluslararası toplumun olaylara karşı kayıtsızlığı ise daha fazla sivil ölümüne yol açacak ve bu da sadece radikal unsurların çıkarlarına hizmet edecektir.

Suriye'deki Alevi toplumunun tarihsel olarak ötekileştirildiğini kabul etmek elzemdir. Bu rapor, bu kişilerin Selefi grupların kısılcacında olduğunu ve uluslararası hukuk dışında güvenebilecekleri hiçbir destek kaynağının bulunmadığını bir kez daha vurgulamayı amaçlamaktadır. Sadece dini, mezhebi ya da etnik kökeni nedeniyle katliama uğramak, kökleri Orta Çağ karanlığına dayanan bir zihniyetin tezahürüdür.

HTŞ Rejimi Döneminde Alevilere Yönelik Katliamlar

Bu bölümde kullanılan veriler medya analizlerine ve görgü tanıklarının ifadelerine dayanmaktadır. Doğrudan sahadan elde edilen bilgilere göre, yaklaşık 3.000 Alevi sivil katledilmiştir. Suriye İnsan Hakları Ağı (SNHR) 6 Mart ve 17 Mart 2025 tarihleri arasında toplam 1.084 Alevinin hayatını kaybettiğini bildirmiştir⁽⁴⁾.

3 Phillips, *The Battle for Syria*, 74.

4 Suriye İnsan Hakları Ağı, *Günlük Güncelleme*, 17 Mart 2025

Bu katliamlar HTŞ 'ye bağılı militanlar tarafından sistematik bir şekilde gerçekleştirilmiş ve rastgele olmaktan ziyade kimlik kontrollerini de içermiştir. *The Guardian*'ın haberine göre, katliamdan kurtulanlar, militanların kapı kapı dolaşarak kimlik kartlarını ve diğere belgeleri kontrol ettiklerini ve Alevi olanları tespit edip ayırdıklarını anlatmışlardır⁵.

Benzer şekilde, Reuters ve çeşitli izleme gruplarının raporlarına göre, yaklaşık altı gün içinde yüzlerce Alevi sivil ölü bulunmuştur⁶. Aralık ayında Esad'ın devrilmesinden ve rejiminin yaklaşık on dört yıllık iç savaşıla birlikte sona ermesinden sadece üç ay sonra, Suriye'nin batısındaki bazı bölgeler intikamcı bir kan gölüne dönmüştür. Tüm bu katliamlar uluslararası toplumun gözü önünde gerçekleşmiştir ve bu tür vahşetlerin devam etmesi ihtimaline ilişkin derin endişeler yaratmaktadır. Bu korkunç insan hakları ihlalleri çok kapsamlı şekillerde rapor edilmiştir. Kız çocuklarının kaçırılması, köle pazarlarında satılmaları, çocuk ve bebek ölümleri bölgede görgü tanıkları aracılığıyla sürekli olarak rapor edilmektedir.

Son olarak, aralarında 12 yaşında bir çocuğun da bulunduğu dört kişinin, HTŞ 'ye bağılı grupların kimlik kontrolü yapması ve Alevi olduklarını tespit etmesinin ardından infaz edildiği bildirilmiştir⁷. Bu katliamlar sadece bizim inisiyatifimizle ortaya çıkan gizli işaatlar değildir; aksine, uluslararası toplumun gözleri önünde açıkça yaşanmaktadır. Bu olayların, olabileceklerin korkunç bir "ön izlemesi" olarak görülmesi gerektiğini vurguluyoruz.

Bize ulaşan kişiler sadece öldürülecekleri günü beklediklerini ifade edebilmektedir. Özellikle bazı Alevi kadınlar yanlarında zehir taşımaya başlamıştır ve cihatçı militanların eline düşmektense kimlik kontrolleri sırasında anında kendi canlarına kıymayı tercih edeceklerini açıkça ilan etmişlerdir. Tüm bu üzücü anlatılar, birinci elden tanıkların ifadeleriyle derlenmiştir. Savaş herkes için korkunç bir gerçekliktir, ancak Suriye 'deki gelişmeler kadınlar için özellikle yıkıcıdır. Önceki bölümlerde tartışıldığı üzere, Alevi kadınlar Selefi-cihatçı ideolojiler tarafından "savaş ganimeti" olarak algılandıkları için insanlık dışı muamele ve cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Bu acımasız gerçekliğe katkıda bulunan bir diğere faktör de pek çok Alevi kadının daha seküler bir yaşam tarzına sahip olmasıdır.

5 The Guardian, "'Onu Soğukkanlılıkla Öldürdüler': Kuzeybatı Suriye'de İntikam Döngüsü," 15 Mart 2025

6 Bizim için dua edin. Geldiler: Suriye Nasıl İntikam Kanına Bulandı (Reuters) 18 Mart 2025

7 Suriye'nin Tartus vilayetinde öldürülen 4 kişi arasında 12 yaşında bir çocuk, AP 31 Mart 2025

Topladığımız tanık ifadeleri, birçoğu göz ardı edilemeyecek kadar ağır olan çok sayıda rahatsız edici gerçeği ortaya koymaktadır. Bu ifadeler sadece kişisel güvenliğin değil, aynı zamanda temel insan onurunun da sistematik ve yaygın bir şekilde ihlal edildiğinin resmini çizmektedir. Mezhepsel kimlikleri nedeniyle zaten ötekileştirilmiş olan Alevi bireyler, temel haklarını ellerinden alan ve kişilik duygularını aşındıran aşağılayıcı, zalimane ve insanlık dışı muamelelere maruz bırakılmaktadır.

Ne fiziksel güvenliğin ne de psikolojik esenliğin garanti edilemediği bu koşullarda, Alevi nüfus kendini giderek daha çaresiz bir durumda bulmaktadır. Anlatılar, yaygın bir korku, travma ve terk edilmişlik ortamını tarif etmektedir. Yerel aktörler ya da bölgelerini kontrol eden fiili yetkililer tarafından anlamlı bir koruma sağlanamayan Alevilerin geriye kalan tek umudu, uluslararası toplumun zamanında, etkili ve ilkeli müdahalesi.

Bu sadece insani bir acil durum değil, aynı zamanda küresel toplumun insan hakları, uluslararası hukuk ve soykırım ile mezhepsel yok edici katliamların önlenmesi yönünde atması gereken çok önemli bir adımdır. Raporda da belirtildiği üzere, bölgede hiçbir şey yolunda gitmiyor gibi görünmekte ve buradaki Alevilerin can ve mal güvenliği konusunda derin endişe duyulmaktadır.

Bu şiddetli ve baskıcı gidişat sadece Aleviler tarafından değil, Dürziler, Hristiyanlar, Süryaniler ve Maruniler tarafından da acı bir şekilde tecrübe edilmektedir. Cihatçı gruplar tarafından hedef alınan ibadet yerleri ve kimlik kontrolleri sonrasında öldürülen kişilerin sayısındaki artış, durumun ciddiyetinin giderek arttığının altını çizmektedir⁸. Bu bağlamda terörizme karşı yürüttüğümüz uluslararası mücadelenin önemini hatırlamak son derece önemlidir. Bölgede bu tür şiddetin normalleşmesi ve faillerin cezasız kalması, saldırganları cesaretlendirmekten başka bir işe yaramamaktadır. Derin endişemiz sadece Alevi değil, azınlık kimliklerine mensup diğer tüm vatandaşlarımızı da kapsamaktadır.

Tüm bu azınlık kimliklerinin korunması insani bir görevdir ve bölgenin radikalleşmesini de önleyecektir. Bir arada yaşam hakkını savunmanın en temel ve insani görev olduğu kesindir. Tek millet-din anlayışını güçlü bir şekilde savunan bu zihniyet, gelecekte Suriyeli Sünni kadınlar için bir tehdit oluşturma potansiyelini de elbette taşımaktadır?

⁸ International Christian Concern, 20 Aralık 2024.

Uluslararası Hukuk Kapsamında Hukuki Değerlendirme

1948 tarihli Birleşmiş Milletler “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi”, soykırımın açık ve yasal olarak bağlayıcı bir tanımını sunmaktadır⁹. Sözleşme'nin II. maddesine göre soykırım aşağıdaki gibi eylemleri içermektedir: "Grubun üyelerini öldürmek; grubun üyelerine ciddi bedensel veya zihinsel zarar vermek; grubun fiziksel olarak tamamen veya kısmen yok olmasına yol açacak yaşam koşullarını kasten uygulamak."

Bu hükümler, insanlık tarihinin en karanlık dönemlerinden bazılarının ardından, bu tür zulümlerin bir daha asla hoş görülmemesini veya göz ardı edilmemesini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Bu tanım ışığında, şu anda Suriye'deki Alevi nüfusa karşı işlenmekte olan katliamlar, zorla yerinden etmeler, hedefli kimlik temelli öldürmeler ve sistematik terör eylemleri açıkça soykırım eylemlerini oluşturmaktadır. Dini ve etnik-mezhepsel bir grubu tamamen veya kısmen yok etme niyeti, sadece şiddetin boyutu ve vahşeti ile değil, aynı zamanda faillerin açık ideolojik motivasyonları ile de ortaya çıkmaktadır. Bu suçlar gizlilik ya da bilinmezlik içinde kalmamakta; gerçek zamanlı olarak, küresel toplumun gözleri önünde, artan tanık ifadeleri ve belgelenmiş kanıtlarla ortaya çıkmaktadır.

Ruanda ve Serebrenitsa 'daki uluslararası başarısızlıklara cevaben ahlaki ve hukuki bir çerçeve olarak ortaya çıkan Koruma Sorumluluğu (R2P) doktrini, BM üyesi tüm devletleri üç temel alanda kararlı bir şekilde hareket etmeye zorlamaktadır: önleme, müdahale ve hesap verebilirlik. Bunlar arzulanan idealler değil, uluslararası hukuka dayanan ve Soykırım Sözleşmesi ile pekiştirilen bağlayıcı sorumluluklardır.

Önleyici eylem, şiddeti azaltmayı ve savunmasız nüfusları korumayı amaçlayan hem siyasi hem de insani stratejileri içerebilir. Önlemenin başarısız olduğu durumlarda, zamanında ve orantılı müdahale - diplomatik, ekonomik veya gerekirse askeri - uluslararası koordinasyon altında sürdürülmelidir. Son olarak, soykırım eylemlerini işlemekten, kolaylaştırmaktan veya mümkün kılmaktan sorumlu olanlar, cezasızlığın hüküm sürmemesini sağlamak için uluslararası yargı mekanizmaları önünde hesap vermelidir.

⁹ Birleşmiş Milletler. *Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi*. 9 Aralık 1948.

Uluslararası toplum bu görevlerini yerine getirmezse, sadece anlatılmamış acıların devam etmesine izin vermekle kalmayacak, aynı zamanda desteklemeyi taahhüt ettiği yasal çerçevelerin meşruiyetini de zayıflatmış olma durumuna düşecektir. Alevi toplumuna yönelik devam eden zulümler, sadece insani bir kriz olarak değil, aynı zamanda hukuki ve ahlaki bir sorun olarak da acil küresel ilgi gerektirmektedir. Suriyeli Aleviler ve diğer tüm azınlıklar tarifsiz acılar çekme riski altındayken ve yerel yönetimler müttefik militan grupları kontrol etmekte başarısız olmaya devam ederken, yeni ve çok daha geniş bir Bosna-Hersek ya da Myanmar felaketinden kaçınmak için küresel dikkatin yasal ve meşru bir şekilde Suriye'ye odaklanması zorunludur.

Sonuç

Gelişmeleri büyük bir endişe ile yakından takip etmekteyiz. Katliamların boyutu ve ciddiyeti, sistematik insan hakları ihlalleri ve savunmasız topluluklara yönelik hedefli zulüm, uluslararası toplumdan acil ve açık yanıtları zorunlu kılmaktadır.

Hükümetler, hükümetler arası kuruluşlar ve insan hakları organları da dahil olmak üzere uluslararası topluma bu zulümlere karşı seslerini kararlılıkla yükseltmeleri zorunludur. Sessizlik ya da kayıtsızlık sadece mağdurlara ve hayatta kalanlara ihanet etmekle kalmayacak, aynı zamanda evrensel insan onuru, adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine de zarar verecektir. Risk altındakileri korumak ve failleri sorumlu tutmak için diplomatik baskı, insani yardım ve gerektiğinde daha sağlam tedbirler yoluyla müdahale etmek küresel toplumun kolektif sorumluluğudur.

Ayrıca, uluslararası toplumu, adaletin sağlanması ve cezasızlığın önlenmesi amacıyla, işlenen suçların zamanında ve etkili bir şekilde belgelenmesini, soruşturulmasını ve kovuşturulmasını sağlayacak mekanizmalara öncelik vermeye çağırıyoruz. Ayrıca, yerel sivil toplum aktörlerinin desteklenmesinin ve risklere rağmen cesurca ifade veren tanıkların korunmasının önemini vurguluyoruz.

Sonuç olarak, Suriye'de tırmanan şiddet ve insan hakları ihlalleri sadece bölgesel bir mesele olmayıp, tüm dünyanın vicdanına ve taahhütlerine karşı bir meydan okumadır. Bu nedenle, bu katliamların durdurulması, savunmasız nüfusun korunması ve bölgede barış ve istikrarın yeniden tesis edilmesi için acil ve eşgüdümlü uluslararası adımlar atılmasını zorunlu görmekteyiz..

Kaynaklar

Associated Press. "Suriye'nin Tartus Vilayetinde Öldürülen 4 Kişi Arasında 12 Yaşında Bir Çocuk da Var." 31 Mart, 2025. <https://apnews.com/article/syria-tartous-killings-2025>.

International Christian Concern, "Greek Orthodox Church Attacked in Syria, International Christian Concern, 20 Aralık 2024. <https://www.persecution.org/2024/12/20/greek-orthodox-church-attacked-in-syria/>

Michael, Maggie, Feras Dalatey, Reade Levinson ve Maya Gebeily. "'Bizim İçin Dua Edin. Onlar Geldi': Suriye Nasıl İntikam Kanına Bulandı?" *Reuters*, 18 Mart, 2025. <https://www.reuters.com/investigations/pray-us-theyve-arrived-how-syria-descended-into-revenge-bloodshed-2025-03-17/>.

Phillips, Christopher. *Suriye için Savaş: Yeni Orta Doğu'da Uluslararası Rekabet*. New Haven: Yale Üniversitesi Yayınları, 2016.

Suriye İnsan Hakları Ağı. *Günlük Güncelleme: 6 Mart - 17 Mart Tarihleri Arasında Kıyı Bölgesinde Meydana Gelen Olayların Ardından Yargısız İnfazlar* 17 Mart, 2025. <https://news.snhr.org/2025/03/17/daily-update-extrajudicial-killings-in-the-wake-of-events-in-the-coastal-region-from-march-6-to-march-17/>.

The Guardian. "'Onu Soğukkanlılıkla Öldürdüler': Kuzeybatı Suriye'de İntikam Döngüsü." 15 Mart 2025. <https://www.theguardian.com/world/2025/mar/15/revenge-attacks-alawite-arz-latakia-syria>.

Birleşmiş Milletler. *Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme*. 9 Aralık 1948. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf.

Birleşmiş Milletler, "Esad Diktatörlüğünün Sona Ermesinden Bu Yana 115.000'den Fazla Suriyeli Evine Döndü", Ocak 2, 2025. https://www.ungeneva.org/en/news-media/news/2025/01/101873/over-115000-syrians-have-returned-home-end-assad-dictatorship?utm_source=chatgpt.com

Winter, Stefan. *Osmanlı Yönetimi Altında Lübnan Şiipleri, 1516-1788*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.